

Yeni Türkiye

Yıl 28 Sayı 126

Temmuz - Ağustos 2022

Fiyatı 120 TL

2 Ayda Bir Yayınlanır

Kurucusu

Hasan Celâl Güzel (1945-2018)

Bilim Kurulu

Şükrü Halûk Akalın / Ali Birinci / Kemal Çiçek / Giray Saynur Derman
Neslihan Durak / Mehmet Seyfettin Erol / Bilgehan Atsız Gökdağ
Akın İzmirlioğlu / Osman Karatay / Darhan Kıdırali
Timur Kocaoğlu / İlber Ortaylı / Mualla Uydu Yücel

125 ve 126. Sayılar Yayın Kurulu

Şükrü Halûk Akalın / Ali Asker / Ali Birinci / Emin Çarıkçı / Kemal Çiçek
D. Mehmet Doğan / Bilgehan Atsız Gökdağ / Akın İzmirlioğlu
Osman Kabadayı / Osman Karatay / Hikmet Koraş
Sezai Özçelik / Adnan Şenel

Y.T. Yayıncılık Eğitim Ltd. Şti.

Genel Yayın Yönetmeni
Ülker Güzel

Yazı İşleri Müdürü
Murat Tazegül

Satış ve Dağıtım
Murat Delibaş

Dizgi
Ali Taştepe

Baskı
Semih Ofset (0312) 341 40 75

Basıldığı Tarih
Temmuz 2022

Yayın Kodu
ISSN - 1300-4174

Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi
Hacı Hasan Mahallesi 1420. Cad. No: 5 Gölbaşı/Ankara
Tel: (312) 441 42 40-441 42 60 Faks: (312) 441 42 08
Web: www.yeniturkiye.com e-posta: yeniturkiye@yeniturkiye.com

Abone Şartları

Bireysel: Yıllık 700TL. Kurumsal: Yıllık 1400TL.

IBAN: TR34 0006 2000 1810 0006 2946 98 - Garanti Bankası Çankaya Şb.

Yeni Türkiye ulusal hakemli bir dergidir. Dergimizde yayımlanan yazıların bütün sorumluluğu yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

İKTİSADÎ YAPI AÇISINDAN ÖZBEKİSTAN

- Halil Afşarata - Gamze Küçük Bayram* Türkiye- Özbekistan Ekonomik İlişkileri / 217
- Ülker Güzel* Ekonomik ve Ticari Yönleri ile Özbekistan Cumhuriyeti / 223
- Aytaç Güber* Özbekistan Tarımında Suyun Yeri / 230
- Abmet Aydın – Güç geldi Bashimov* Dünya Kiraz Piyasasında Özbekistan'ın Rekabet Gücü / 235
- Akbarjon I. Abdülhamid oğlu - Iqboljon S. Shukbrat oğlu - Muhammadsodiq M. Mubammadqul oğlu - Nasibullo D. Komiljon oğlu* Özbekistan'ın Endüstriyel Gelişiminde Bazı Yönleri / 244
- S. Solizbanovich Mukhamedzhaniov* Özbekistan'da İşletmelerin Kârlılığını Artırıcı Önlemler ve Finans – İhracat Faaliyetleri / 247
- S. Solizbanovich Mukhamedzhaniov* Ülke Ekonomisinin Gelişiminde Yabancı Yatırımların Özbekistan Cumhuriyeti Örneğine Etkisi / 250
- Özbekistan Ülke Profili* / 253
- Özbekistan Ülke Bilgi Notu* / 267
- Özbekistan Pazar Bilgileri* / 279

ÖZBEKİSTAN'DA MİLLÎ KİMLİK İNŞASI

- Fatma Açık* Millî Kimlik İnşasında Çağdaş Özbek Nesrine Bakış / 311
- İnci Yelda Dumlupınar* 19. ve 20. Yüzyılda Özbekistan'da Reform Hareketleri ve Rus Tesirinin Tarihsel Süreci / 325
- Merve Nur Tosun* Özbekistan'ın Mevcudiyetine Psikolojik Yaklaşım / 341

DİL ve EDEBİYAT

- Bilgehan Atsız Gökdağ* Özbekistan'ın Dil Politikası / 351
- Zamira Öztürk* Özbekistan'da Dilde Standartlaşma ve Alfabede Latinizasyon Çalışmaları / 364
- Timur Kocaoglu – Ertuğrul Yaman* Çağdaş Özbek Şiiri / 384
- Aftandil Erkinov* Özbekistan'da Ali Şir Nevai'nin Önemi ve Nevai El Yazmalarının Dünya Kataloğunu Oluşturma Meselesi / 393
- Emek Üşenmez* British Library'deki Ali Şir Nevâ'î (Çağatay) Yazmaları Üzerine / 399
- Erhan Solmaz* Özbek Sahası 'Efendi' Latifelerinde Şahıs Kadrosu / 421
- Paşacan Kencayeva* Sabahattin Ali ve Abdulla Kahhar Öykülerinin Üslup Özellikleri / 426
- Bilgehan Atsız Gökdağ - Osman Kabadayı* Türk Kurtuluş Savaşının Türk Dünyası Edebiyatındaki Yansımaları ve Özbek Şair Çolpan'ın Tufan Şiiri / 432
- Şablon Mirjonovna Hamroyeva* Türk Dillerinin Dilbilimsel Platformu / 437

SOSYO-KÜLTÜREL YAPI ve EĞİTİM

- Barna Ubaydullayeva* Özbek Ailelerinde Çocuk Sayısına Olan Bakışın Değişimi Üzerine / 445
- Barna Ubaydullayeva* Özbek-Konguratlar'ın Çocuk Eğitimiyle İlgili Gelenek ve Göreneklerinde Şamanlık ve Totemistik Bakışların İzleri / 452
- Dilnoza Jamolova* Türkistan ve Buhara'da Eğitimin Gelişmesinde Türk Aydınlarının Rolü / 459

Türk Dillerinin Dilbilimsel Platformu

Şahlo Mirdjonovna Hamroyeva*

Bu makale Alisher Navoi adındaki Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesinde yenilikçi ve pratik projelerin uygulama programı temelinde 2021-2023 yıllar için tasarlandığı PZ-2020042022 “Türk dillerinin dilbilimsel elektronik platformunun oluşturulması” yenilikçi bir proje kapsamında geliştirilen Türk dillerinin dilbilimsel platformunun amaç ve hedeflerini açıklamaktadır. Projenin temel amacı, çok uluslu halkımızın anadilini öğrenmesi için koşullar yaratmak, genç nesli ulusal ve evrensel değerler temelinde eğitmek, kardeş halkların anadiline saygıyı aşımak, karşılaştırmalı çalışma yapmaktır. Türkçe konuşan halkların eşsiz şaheserleri ve gramerleri; Türkçe konuşan halkların karşılaştırmalı gramerini dünyaya tanıtmak ve tanıtımı için alternatif yönler geliştirmektir.

Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının “Özbek dilinin devlet dili olarak prestijini ve statüsünü kökten artırmaya yönelik tedbirler hakkında” Kararnamesinde ‘Yurt dışında yaşayan yurttaşlar ve Özbekçe öğrenmek isteyen yabancılar için Özbekçe ders kitaplarının ve elektronik programların geliştirilmesini yapmak, bu gibi programları geniş bir alana yaymak, Özbek dilini öğ-

retmek için özel kurslar düzenlenmek’ gibi fonksiyonlar tanımlanır.

“Etnikler arası ilişkiler alanında Özbekistan Cumhuriyeti devlet politikası kavramının onaylanması konusun”daki Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararnamesi’nde belirtilen görevler çerçevesinde Özbekistan’daki kardeş Türk milletlerinin dilini öğrenmek, Cumhuriyetimizdeki Türkçe, Ozarçe, Kazakçe, Tatarçe konuşanlar için devlet (özbek) dili ile birlikte kendi ana dillerini öğrenmek için koşullar yaratmak gerekliliği vurgulanır. *Türk Dillerinin Dilbilimsel Elektronik Platformu*, bu tür görevlerin yerine getirilmesini sağlamak için önemli bir eğitim aracı olacaktır.

Elektronik platformun geliştirilmesinde çalışma iki yönde gerçekleştirilir:

1. Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında nitelikli uzmanlarla işbirliği içinde “Türk dillerinin Linguodidactic elektronik platformu” oluşturulacak, elektronik platformun yazılım ve tasarımı oluşturulacaktır.

Bu proje çerçevesinde memleketimizde Özbekçe, Türkçe, Azerice, Kazakça, Kırgızca ve Tatarca dillerinde konuşan nüfus için özbek dili ile birlikte anadillerini: kardeş Türki dilleri öğrenmek için tasarlanan Türkçe, Azerice, Kazakça, Kırgızca ve Tatarca dilsel-didaktik materyaller, ses ve video materyalleri saklayan bir elektronik platform oluşturulması planlanmaktadır. Elektronik platform web teknolojileri ile gerçekleştirilecek. Web programlamada kullanılan modern ASP.NET Core MVC 3.0.0 çerçevesini ve MS SQL Server veritabanı yönetim sistemini kullanır. Bu çerçeve, oluşturulan platformun Linux ve Windows işletim sistemlerinde sorunsuz çalışmasını sağlar. Verileri depolamak

(*) Doç. Dr., Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi, Özbekistan. hamroyeva81@mail.ru +99 891 404 06 20

(**) Bu bildiri Alisher Navoi’nin adındaki Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi’nde yürütülen yenilikçi PZ-2020042022 “Türk dillerinin linguodidactic elektronik platformunun oluşturulması” projesi çerçevesinde geliştirilen Türk Dillerinin Dilbilimsel Platformu’nun amaç ve hedeflerine adanmıştır.

ve işlemek için sistemde bir veritabanı oluşturulur.

2. Projenin araştırma kısmı. Türkçe konuşan halkların karşılaştırmalı dilbilgisi için elektronik ders kitabı, metodolojik geliştirme ve kılavuzlar oluşturulacaktır. Bu bölümde Türk dillerinin grameri hakkında bilgiler yer almaktadır.

Bu dilbilimsel platform için talep ve ihtiyaç:

- Özbekistan'ın bağımsızlığının üzerinden 31 yıl geçmesine rağmen, bu dönemde Özbekistan'da Özbekçe, Türkçe, Azerice, Kazakça, Kırgızca, Tatarca dillerinin kapsamlı (karşılaştırmalı) bir grameri gelişmemiştir;

- Türk dillerinin mükemmel karşılaştırmalı gramer eksikliği;

- dilbilim alanında önemli ilerleme, dile bir sistem olarak yaklaşım, her dili kendine özgü ontolojik özellikleri açısından değerlendirme ihtiyacı;

- Türk dillerinin grameri ile ilgili kaynakların manevi olarak eskimesi;

- Türk dillerinin mükemmel bir karşılaştırmalı gramerine duyulan ihtiyaç;

Özbekistan Cumhuriyeti Bakanlar Kuruluna bağlı Yabancı Ülkelerle Uluslararası İlişkiler ve Dostluk Komitesi bünyesindeki ulusal-kültür merkezleri (Kazak, Kırgız, Tatar-Başkurt, Türk, Azerbaycan ulusal kültür merkezleri) ve yurtdışındaki yurttaşların kamu kuruluşları için dilbilimsel ve dijital eğitim-didaktik bir kaynağa duyulan ihtiyacın varlığı ile açıklamak mümkün.

Ülkemiz her bakımdan modernleşiyor ve dünyanın karşısına çıkıyor. Sistemdeki değişikliklerle ilgili yeni kavramlar Özbek diline girmiş ve Özbek dilinin zenginleşmesine yol açtı. Siyasi-hukuki, sosyo-ekonomik ve manevi-kültürel hayatın kendisinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle dilbilgisi dü-

zeyinde birçok yeni kavram ve terim ortaya çıkmıştır.

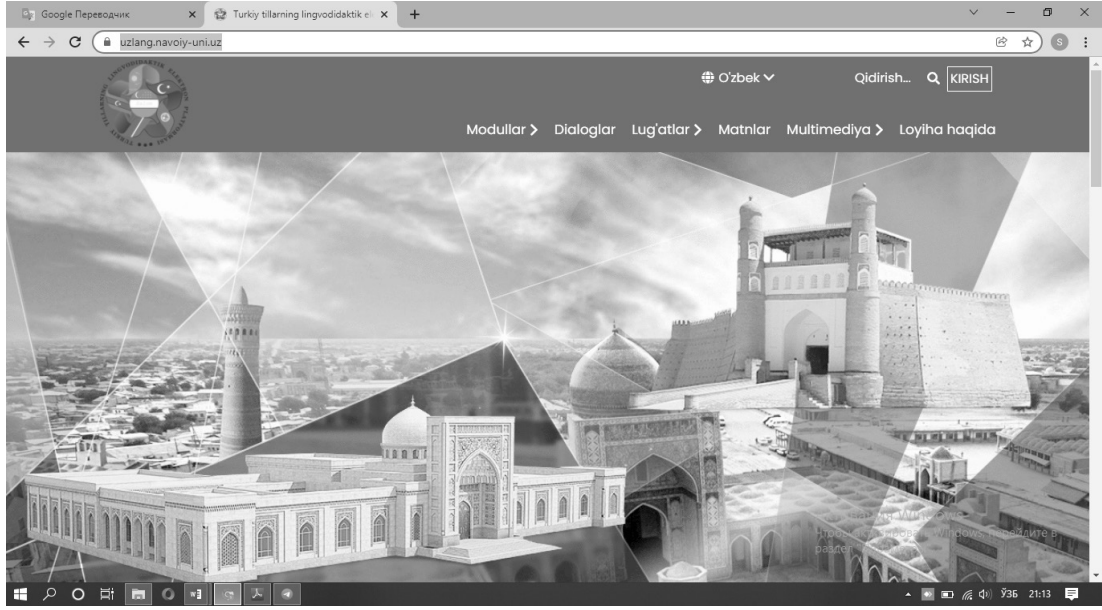
Özbekistan'da eğitim 7 dilde yapılmaktadır. Eğitim diğer dillerde yapılan gruplarda devlet dilleriyle birlikte Kazakça, Kırgızca, Karakalpak ve Tatarca öğretilmektedir. Ayrıca, eğitimin başka bir dilde yapıldığı kurumlarda, elbette, devlet dili – Özbekçe öğretiliyor. Böylece çok etnik gruptan oluşan insanlarımızın kendi ana dillerini ve devlet dilini öğrenmek için geniş fırsatlara sahip oluyorlar. Yabancı dilde eğitim verilen gruplar için eğitim kaynaklarının modernize edilmesi ihtiyacı, dijital teknolojiler kullanılarak mükemmel, yeni bir tür “Türk dillerinin Linguodidactic elektronik platformu” oluşturulmasını gerektirmektedir. Özbek dilinin uluslararası statüsünü artırmak için Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi'nde çeviri programları ve elektronik sözlükler yapılıyor. Ancak bunların yalnızca İngilizce bağlamında değil, birkaç dil bağlamında olması gerekir. “Türk Dillerinin Dilbilimsel Elektronik Platformu”, Özbek dilinin ulusal bir külliyyatı ve bilgisayar dilbilimi alanında önemli bir kaynak olmasının yanı sıra Özbekistan'da Özbekçe ve kardeş Türk dillerinin öğretimi için dilbilimsel (dil öğretimi) bir platform işlevi görecektir.

Projenin uygulanmasıyla birlikte birçok sorun çözülecek:

1) Özbekçe, Türkçe, Azerice, Kazakça, Kırgızca, Tatar dillerinin gramerini incelemek için bütünleşik (karşılaştırmalı) gramer hazırlanır;

2) kardeş Türk halklarının dillerinin tanıtımına yönelik elektronik bir platform aracılığıyla ülkemizde iç ve dış turizm geliştirilecektir;

3) Türkçe konuşan halkların karşılaştırmalı dilbilgisine sahip multimedya yazılım ürünleri oluşturulacaktır.

Şekil 1. "Türk dillerinin dilbilimsel platformu" ana sayfası

4) Türkçe konuşan halkların karşılaştırmalı dilbilgisinin tanıtımına adanmış platform aracılığıyla, Türk dil ailesine ait diller ve bunların zengin ulusal ve manevi mirası dünya çapında yaygın olarak tanıtılacaktır;

5) Türk dillerinde oluşturulan eserleri tanıtır, ana dilimizin küresel ağda varlığını sağlar;

6) Türk dillerinde kelime, deyim ve kombinasyonları bulmayı, kullanmayı ve yazmayı (heceleme)yi öğreten elektronik bir program oluşturulacaktır;

7) Özbekistan'da eğitimin 7 dilde yapıldığı göz önüne alındığında, çok dilli eğitim olanakları artacaktır;

8) Özbekistan'daki etnik gruplar arası uyumu güçlendirmede ve yabancı ülkelerle dostane ilişkiler geliştirmede Devlet dili - Özbek dilinin rolü, ana dilimizin saflığını, güzelliğini ve zenginliğini yaygın olarak tanıtmak mümkün olacaktır.

Çalışma sonunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış beklenmektedir:

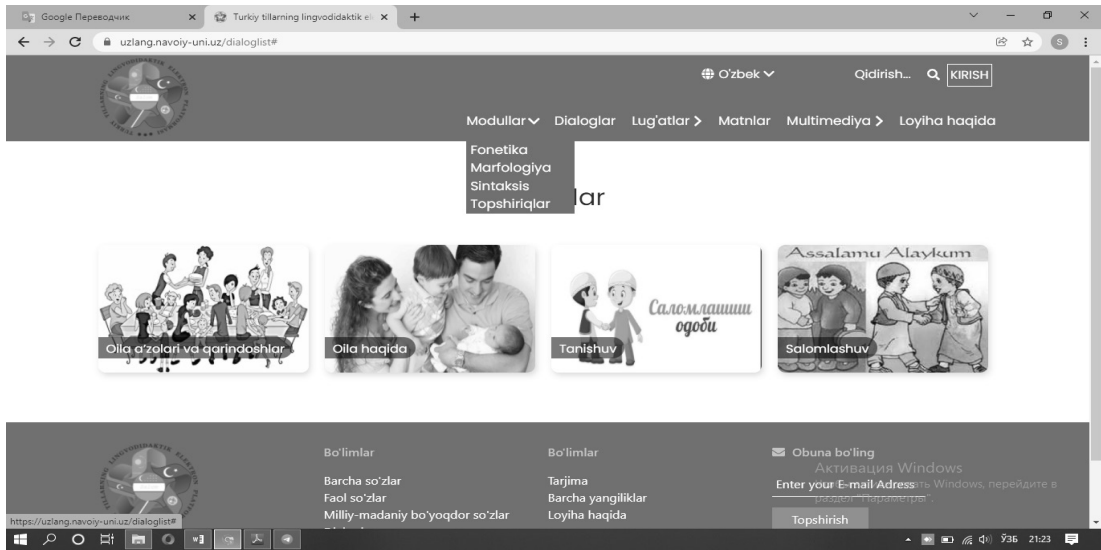
- "Türk dillerinin dilbilimsel elektronik platformu"nun oluşturulması;

- "Türk dillerinin dilbilimsel elektronik platformu" mobil uygulamasının geliştirilmesi.

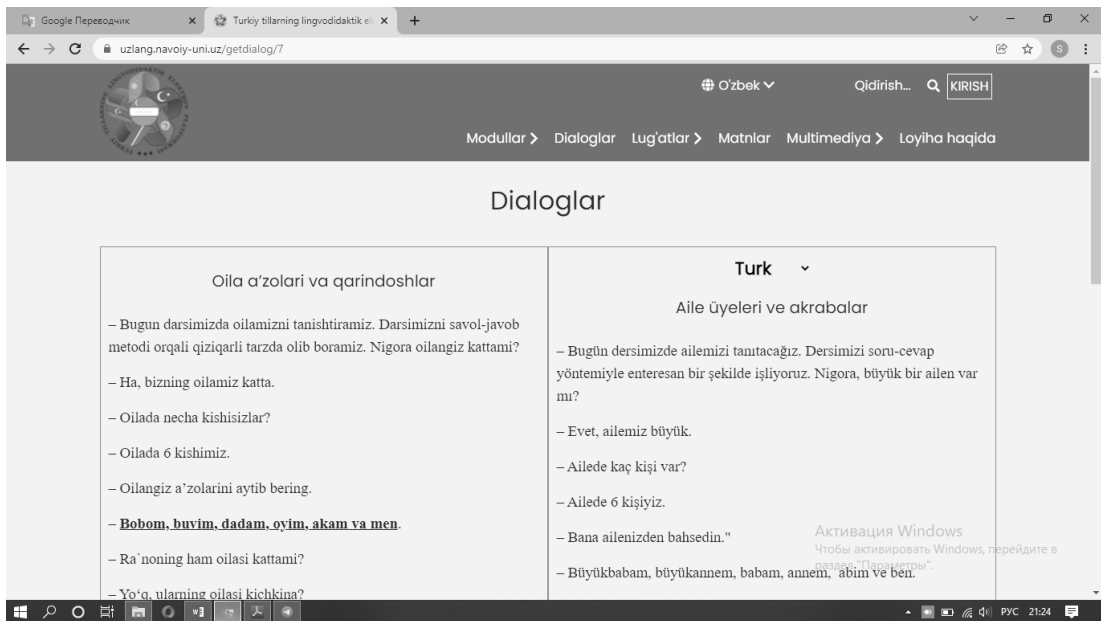
Bugün elektronik platformla ilgili bazı çalışmalar tamamlandı: web sitesi yayına girdi, <https://uzlang.navoiy-uni.uz/> bağlantısı üzerinden elektronik platformla tanışabilirsiniz.

Sol üst köşede elektronik platformun logosu bulunur. Arayüz 3 dilde mevcuttur: Özbekçe, İngilizce, Rusça. Sağ üstte bir arama kutusu var. İkinci satırda "modüller", "diyaloglar", "sözlükler", "metinler", "multimedya" ve "proje hakkında" maddeleri yer almaktadır (Şekil 1).

"Modüller" bölümü, fonetik, morfoloji ve sözdizimi ile ilgili bilgi ve atamaları içerir (Şekil 2). "Diyaloglar" bölümünde, "Aile ve akrabalar", "Aile", "Arkadaşlık, selamlaşma" gibi çeşitli konulardaki diyaloglar Özbekçe ve Türkçeye çevrilmiştir (Şekil 2-3).

Şekil 2. "Türk dillerinin dilbilimsel platformu" nun diğer sayfalarının görünümü

Şekil 3. Konuşmayı öğrenmek için diyaloglar

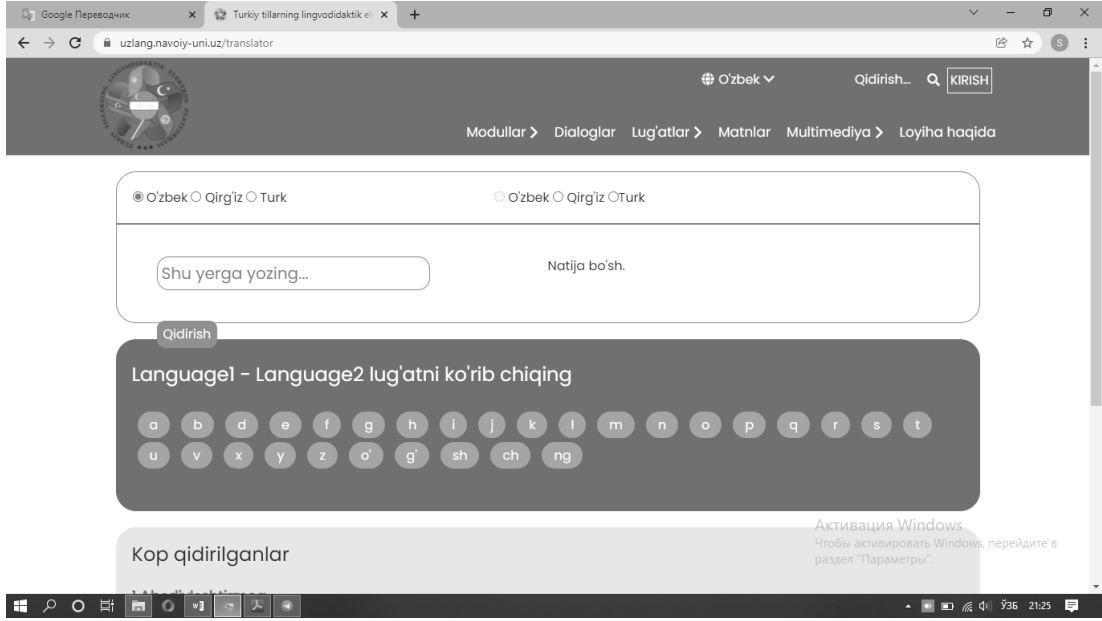
440

"Sözlükler" penceresinde bir çeviri, ulusal ve kültürel kelimelerin bir sözlüğü ve aktif kelimeler bulunur (Şekil 4). 'Çeviri sözlüğü' bölümünde Özbekçe-Türkçe-Kırgızca çeviri sözlüğü aktiftir.

Bu bölümde yer alan ulusal-kültürel günlük kelimeler ve aktif kelimeler sözlüğü önümüzdeki günlerde yayınlanacaktır. Mul-

timedya kısmı projenin sonraki aşamalarında hazırlanacak ve tamamlanacaktır.

Sonuç olarak, Türk dillerinin linguodidactic elektronik platformunun çeşitli alanlarda mevcut olan modern katman dil birimlerini kapsayabileceği söylenebilir. Ayrıca, yüksek öğretimde filoloji öğrencileri tarafından kullanılan bu kaynak aracılığıyla, eğitim

Şekil 4. Sözlükler bölümünün görünümü

sürecinin kalitesini, öğretmenin modern pedagojik teknolojileri kullanma becerilerini, e-öğrenme araçlarını geliştirme fırsatı vardır. Bu elektronik platform Özbekçe, Türkçe, Kırgızca, Kazakça dillerini öğrenmek için iyi bir dilbilimsel materyal olarak hizmet edebilir.

Kaynak

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2019 yil 21 oktyabrdagi "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeiini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5850-son farmoni // <https://lex.uz/docs/4561730>

2. <https://uzlang.navoiy-uni.uz/>